

VIA FABRILIS

CESTA ŘEMESLNÝCH TRADIC

VRCHLABÍ - BOLESŁAWIEC

Szlak tradycji rzemieślniczych VIA FABRILIS to transgraniczna trasa turystyczna wiodąca z Bolesławca do Vrchlabí poprzez 21 miast i miasteczek usytuowanych po polskiej i czeskiej stronie Karkonoszy i Gór Izerskich. Na szlaku znalazło się 26 instytucji zajmujących się ochroną i promocją dawnych rzemiosł charakterystycznych dla tego regionu: garncarstwa, szklarstwa czy tkactwa.

Po polskiej stronie granicy na trasie znajdują się następujące miasta: znany w całym świecie ośrodek ceramiki Bolesławiec (Muzeum Ceramiki, Zakłady Ceramiczne „Bolesławiec”), Tomaszów Bolesławiecki (Glasstudio Borowski), związany z browarnictwem Lwówek Śląski (Placówka Historyczno-Muzealna), ośrodki tkackie: Wleń (Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki), Lubomierz (Muzeum Kargula i Pawlaka), górskie ośrodki szklarskie: Jelenia Góra (Muzeum Karkonoskie), Piechowice (Huta Julia), Szklarska Poręba (Leśna Huta, Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej) oraz Kowary (Dom Tradycji) i Karpacz (Muzeum Sportu i Turystyki), a także miasta położone na zachód: związany z płóciennictwem i konwisarstwem Lubań (Muzeum Regionalne w Lubaniu) oraz Zgorzelec – miasto o tradycjach garncarskich i płócienniczych (Muzeum Łużyckie).

Czeska część trasy obejmuje: Vrchlabí i Jilemnice (Muzea Karkonoskiego Parku Narodowego), ośrodki związane z produkcją szklanych koralików i wytwarzaniem ozdób, takie jak: Poniklá (Muzeum Rzemiosł Karkonoskich, Firma Rautis), Paseky nad Jizerou (Muzeum Patriotów z Rubieży) i Vysoké nad Jizerou (Muzeum Krajoznawcze) oraz Harrachov (Huta Szkła Novosad & Syn, Ekspozycja Šindelka). Wśród nowych ośrodków znalazły się zaś: Horní Maršov (Eko-centrum DOTEK), Františkov (Prywatne Muzeum państwa Brožův) oraz Voletiny (Muzeum Tkactwa w Domu pod Jasanem).

Odwiedzając poszczególne punkty trasy turystycznej można zwiedzać ekspozycje, zapoznać się z procesem produkcji oraz uczestniczyć w warsztatach dawnych rzemiosł różnego typu: produkcji szklarskiej, toczenia na kole garncarskim czy tkania na krosnach. Aby łatwiej poruszać się po szlaku do niniejszej książeczki została dołączona mapa obszaru pogranicza oraz dzienniczek, w którym można zbierać pieczątki poszczególnych instytucji.

Idea szlaku powstała w ramach projektu „VIA FABRILIS - szlak tradycji rzemieślniczych” i obejmuje wspólne działania prowadzone przez Muzeum Ceramiki w Bolesławcu oraz Muzeum Karkonoskie we Vrchlabí prowadzone od 2008 r. Nadrzędnym celem partnerów jest ochrona dziedzictwa kulturowego polsko-czeskiego pogranicza, ze szczególnym uwzględnieniem dawnych, często już zapomnianych rzemiosł charakterystycznych dla tego regionu.

W ramach projektu „VIA FABRILIS – szlak tradycji rzemieślniczych II” partnerskim jednostkom udało się przygotować zaplecze do prowadzenia działań warsztatowych i wystawieniowych. Muzeum Karkonoskie we Vrchlabí zrewitalizowało część ogrodu, Muzeum Ceramiki zaś wykonało szereg prac w budynku przy ul. Mickiewicza 13. Wymieniono pokrycie dachu oraz wyremontowano elewacje, a także przebudowano poddasze, na którym zlokalizowano: magazyn, biura oraz pracownię, wyposażoną w nowoczesny sprzęt do konserwacji ceramiki, kamienia i wyrobów rzemiosła.

Muzeum Ceramiki w Bolesławcu
www.muzeum.boleslawiec.net

Partnerzy projektu:

Krkonošské muzeum Vrchlabí
www.krnapp.cz

MUZEUM CERAMIKI W BOLESŁAWCU

DZIAŁ CERAMIKI

Dział Ceramiki bolesławieckiego Muzeum

Muzeum Miejskie w Bolesławcu założono w 1908 r., a trzy lata później udostępniono je zwiedzającym. Pod koniec II wojny światowej zbiory tej placówki uległy kompletnemu rozproszaniu, ocalał jedynie budynek. Działalność powojenną muzeum rozpoczęło 27 grudnia 1953 r., a od 1967 r. gromadzi zbiory miejscowej kamionki. O wyborze specjalizacji zdecydowały tradycje rzemieślnicze Bolesławca, miasta od wieków słynącego z produkcji ceramiki.

Obecnie zbiory Muzeum liczą około 6000 eksponatów, głównie powstałych w miejscowych wytwórniach. To największa tego typu kolekcja na świecie. Na wystawie stałej Muzeum Ceramiki

zaprezentowano w sposób przekrojowy dzieje bolesławieckiej kamionki. Dzięki prezentowanym tu eksponatom oraz licznym prezentacjom, filmom i pokazom można prześledzić rozwój form i dekoracji wyrobów od czasów najdawniejszych po współczesność oraz zapoznać się ze zmianami technologicznymi, jakie zachodziły w procesie wytwarzania na przestrzeni wieków.

Na ekspozycji stałej można znaleźć najstarsze naczynia z XV, XVI i XVII wieku, wydobyte podczas badań archeologicznych prowadzonych w 2007 r. przy ul. Piaskowej w Bolesławcu. Pracownicy Muzeum odkryli wówczas pozostałości jednej z 5 najstarszych

Dzban z dekoracją nakładkową w formie Krucyfiksu, szklivo kobaltowe, 1. poł. XVII w.

Dzban z dekoracją nakładkową w formie herbu bolesławieckiego cechu garncarzy, 2. poł. XVIII w.

Talerz i dzbany zdobione dekoracją stempelkową, wytw. Julius Paul & Sohn, ok. 1920 r.

„Skarb bolesławiecki” - kolekcja 9 dekorowanych naczyń ceramicznych, XVII w.

miejscowych garncarni. Z 18 000 fragmentów ceramiki udało się odtworzyć 101 naczyń: garnki, dzbany, misy i talerze, z których większość charakteryzuje się prostą formą i skromną dekoracją. Najciekawsze są dzbany pokryte szklivem kobaltowym z dekoracją plastyczną. Wśród wyrobów są także kafle, fajki, ceramika techniczna, a także zabawka - figurka konika. Naczynia z tego okresu o wysokich walorach artystycznych reprezentuje bezcenny zbiór bogato zdobionych XVII-wiecznych naczyń ceramicznych o szerokiej gamie szkliw i bogatej dekoracji, pozyskany do zbiorów Muzeum w latach 2012-2013 z kolekcji prywatnej.

W 2. poł. XVII w., wraz z rozwojem technologii, pojawiły się charakterystyczne dla Bolesławca butle i dzbany w kształcie melona o żeberkowanych brzuścach, pokryte szklivem ziemnym o barwie brązowej. Pod koniec XVIII w.

bolesławieccy garncarze zaczęli wytwarzać m.in. dzbanki do kawy i herbaty, mleczniki, dzbanuszki czy puzdra. Upowszechniła się też nowa technika zdobienia: na pokrytych brązowym szklivem naczyniach umieszczano, wykonywane w formach, nakładki z białej glinki, o motywach roślinnych, kwiatowych, heraldycznych, religijnych oraz figuralnych. W 1. poł. XIX w., za sprawą działalności Johanna Gottlieba Altmanna, nastąpił swoisty przełom w technologii wytwarzania bolesławieckiej kamionki. Po raz pierwszy użył on do wyrobu naczyń szlachetnej masy kamionkowej, wypalającej się na biało i na szeroką skalę zastosował szklivo skaleniowe, dzięki czemu bolesławiecka kamionka upodobniła się wyglądem i właściwościami do porcelany.

W latach 80. XIX w. w Bolesławcu pojawiła się dekoracja, która stała się symbolem współczesnej miejscowej

ceramiki. Na naczyniach za pomocą stempelka z gąbki, tworzono powtarzalne wzory złożone z kropek, rozetek lub pawich oczek w kolorze kobaltu, ugru, brązu czy chromowej zieleni. Nowy rozdział w rozwoju bolesławieckiej kamionki nastąpił w 1897 r. wraz z otwarciem w Bolesławcu Królewskiej Zawodowej Szkoły Ceramicznej. Pod kierunkiem dr. Wilhelma Pukalla z Berlina, a następnie Eduarda Berdela, rozpoczęto kształcenie przyszłych garncarzy w zakresie zarówno technologicznym, jak i artystycznym. Pojawiły się nowe, często awangardowe formy, techniki i wzory zdobnicze. Obok uszlachetnionego szkliwa ziemnego dekorowanego złoconymi, eksperymentowano z pełnymi ekspresyjnymi szkliwami zaciekowymi, krystalicznymi i lustrzanymi, galwanizowaniem, intarsją szkliwami, malaturą z rozka, szkliwami matowymi. Stosowano też technikę natrysku przy użyciu aerografu i szablonu.

Dzięki współpracy ze szkołą ceramiczną działalność rozwinęły miejscowe zakłady: Roberta Burdacka, Hugo i Ernsta Reinholdów, Juliusa Paula, Karla Wernera, których wyroby, ekspozowane i nagradzane na licznych wystawach, targach i konkursach, stały się znane na całym świecie.

Po II wojnie światowej proces ponownego uruchomienia zakładów był bardzo trudny i długotrwały. Pierwsze fabryki rozpoczęły działalność dzie-

ki zaangażowaniu artysty ceramika, profesora Szkoły Sztuk Zdobniczych w Krakowie - Tadeusza Szafrana. Współpraca z wrocławską PWSSP (obecnie ASP) pozwoliła na utrzymanie wysokiego poziomu artystycznego i technologicznego wyrobów. Do najbardziej zasłużonych bolesławieckich projektantów należą: Izabela Zdrzałka, Alicja Szurmińska-Krępowa, Amanda Różańska, Bronisław Wolanin, Janina Bany-Kozłowska i Wanda Matus, których wyroby prezentowane są na ekspozycji.

Naczynia powstałe w bolesławieckiej Zawodowej Szkole Ceramicznej, pocz. XX w.

Wazony, projekt - B. Wolanin, szkliwa - A. Skowroński, Spółdzielnia Centrali Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Ceramika Artystyczna” w Bolesławcu, l. 70. XX w.

zycji stałej w Muzeum Ceramiki. Obok nowych, oryginalnych wzorów i form można zobaczyć tu także odwołania do tradycyjnych wzorów. Wśród wyrobów prezentowany jest m.in. biało-błękitny zestaw, na którym podano posiłek Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II na pokładzie samolotu 10 czerwca 1997 r., wykonany w Spółdzielni Rękodzieła Artystycznego „Ceramika Artystyczna” w Bolesławcu.

Muzeum Ceramiki posiada również bogatą kolekcję rzeźby ceramicznej, powstałej w czasie Plenerów Ceramiczno-Rzeźbiarskich, organizowanych w Bolesławcu od 1964 r. Wśród autorów prac są światowej klasy artyści z całego świata, m.in.: Marita Benke-Gajda, Krystyna Cybińska, Władysław Garnik, Krystyna Gay-Kutschenreiter, Elżbieta Grosseová, Kazimierz Kalkowski, Mirosław Kociński, Karen Park, Paulina Pokorny-Ziemba, Krzysztof Rozpondek, Andrzej Trzaska, Czesław Wiącek i Stanisław Wiącek.

Muzeum Ceramiki w Bolesławcu
Dział Ceramiki

ul. Mickiewicza 13, 59-700 Bolesławiec

tel.: +48 75 644 47 00

poczta@muzeum.boleslawiec.net

www.muzeum.boleslawiec.net

Godziny otwarcia:

wtorek - sobota: 10.00 - 16.00

niedziela: 11.00 - 16.00

MUZEUM CERAMIKI W BOLESŁAWCU DZIAŁ HISTORII MIASTA

Dział Historii Miasta bolesławieckiego Muzeum

Dział Historii Miasta został otwarty w 1995 r., w budynku, w którym uprzednio znajdowało się, administrowane przez Rosjan, Muzeum Kutuzowa. Prezentowano tu wystawy czasowe, przedstawiające wybrane zagadnienia z przeszłości Bolesławca. W 2009 r. otwarto w nim stałą ekspozycję, ukazującą najważniejsze wydarzenia i zjawiska w dziejach miasta. Część wystawy dotyczy dawnych rzemiosł. Już przedlokacyjne początki Bolesławca związane były z działalnością kopaczy złota na tym terenie. W końcu XII w. założyli oni osadę z kościołem pw. św. Mikołaja, która

po lokacji miasta tworzyła jego południowe przedmieście, zwane Mikołajskim. Eksploatowane przez nich złoża zlokalizowane były na południe od Bolesławca, na obszarze zwanym obecnie Lasem Miejskim, gdzie w trakcie badań archeologicznych odnaleziono pozostałości wyrobisk i szymbów. Kres aktywności wydobywczej nastąpił ok. poł. XIII w. Spowodowany był on zmniejszeniem się zawartości złota w złożach oraz prawdopodobnie śmiercią większości gwarków w bitwie pod Legnicą w 1241 r.

W średniowieczu życie rzemieślnicze w Bolesławcu rozwijało się pręż-

Jedna z sal ekspozycyjnych Działu Historii Miasta

nie. W XV w. istniało tu aż 16 cechów. W XVI w., obok garncarstwa, stającego się już wtedy wizytówką miasta, rozkwitało płóciennictwo, przędzalnictwo i tkactwo. Obróbką tekstyliów w samym mieście trudniło się wówczas około 700 osób. Gwałtowne załamanie koniunktury przyniosła wojna trzydziestoletnia. Liczebność cechów uległa drastycznemu zmniejszeniu. W 1656 r. odnotowano zaledwie 16 sukienników, 12 płócienników i 1 kamieniarza, ale już w końcu XVII w. sytuacja zaczęła się szybko poprawiać. W 2. poł. XVIII w. w mieście zaczęły się tworzyć pierwsze manufaktury. Pod koniec XVIII w. czynnych było 5 fabryk, zajmujących się wytwarzaniem tkanin wełnianych, wstążek jedwabnych,

sukna, perkalu oraz wyprawianiem skór. Na potrzeby produkcji jedwabiu założono hodowlę jedwabników oraz prowadzono uprawę drzew morwowych. W XIX w. przedsiębiorca Samson Wolter uruchomił w Bolesławcu świetnie prosperującą przędzalnię wełny i tkalnię „Concordia”. W trudnym czasie I wojny światowej zakład funkcjonował tylko dzięki wykorzystaniu surowców zastępczych, takich jak: włosie kozie, włosy ludzkie oraz papier. W okresie międzywojennym przywrócono mu świetność. W 1925 r. zatrudniano 1000 robotników, obsługujących 30 000 wrzecion.

Okolice Bolesławca obfitują w złoża doskonałego piaskowca. Dzięki wysoko cenionym właściwościom

fizykochemicznym, był on poszukiwanym materiałem kamieniarskim. Największym i najważniejszym zakładem w tej branży była, założona w 1872 r., firma „Zeidler & Wimmel”. Wydobywany i obrabiany w niej piaskowiec wieńczył fasady gmachu Reichstagu, katedry i uniwersytetu w Berlinie, a także Banku Wschodniego w Królewcu, dworca kolejowego w Gdańsku oraz ratusza w Rotterda-

mie. W mieście działała również odlewnia żeliwa, przedsiębiorstwo Hugo Andreasa (później Juliusa Wymetala), które dostarczyło surowiec m.in.: do elementów zdobniczych w Zamku Książ, studni staromiejskiej w Zielonej Górze, Pijalni Wód w Szczawnie Zdroju, figur zdobiących Stadion Olimpijski we Wrocławiu, a także okładzin na mosty nad autostradą na trasie Bolesławiec - Wrocław.

Fragment pieca kaflowego, 1903 r.

Fragment ekspozycji szkła z XIX w.

Muzeum Ceramiki w Bolesławcu
Dział Historii Miasta

ul. Kutuzowa 14, 59-700 Bolesławiec

tel.: +48 75 644 22 00

e-mail: poczta@muzeum.boleslawiec.net

www.muzeum.boleslawiec.net

Godziny otwarcia:

wtorek - sobota: 10.00 - 16.00

niedziela: 11.00 - 16.00

Zdobienie ceramiki tzw. dekoracją stempelkową

Bolesławiec od wieków słynie z wytwarzanych tu wyrobów ceramicznych. Dawne tradycje garncarskie są w mieście kontynuowane m.in. przez Zakłady Ceramiczne „Bolesławiec”, największe spośród obecnie czynnych przedsiębiorstw ceramicznych w regionie.

Po zakończeniu II wojny światowej w Bolesławcu udało się odtworzyć przemysł ceramiczny, w dużej mierze dzięki działalności znanego krakowskiego artysty ceramika - Tadeusza Szafrana. Jednym z najważniejszych efektów jego pracy było ponowne uru-

chomienie przedwojennej wytwórni Reinhold & Co., która rozpoczęła funkcjonowanie w ramach Bolesławieckich Zakładów Garncarsko-Ceramicznych, a w 1964 r. weszła w skład Bolesławieckich Zakładów Ceramicznych Przemysłu Terenowego. W 1980 r. wyodrębniły się z nich Zakłady Ceramiczne „Bolesławiec”.

Firma w dużej mierze kontynuuje dawne tradycje w zakresie zdobnictwa ceramiki stołowej, stosując technikę zdobienia podszklivnego przy użyciu stempelków. W Zakładach produkowane są jednak również wyroby o nowoczesnym wzornictwie i unikalne, ręcznie malowane naczynia z motywami ornamentalnymi, roślinnymi oraz figuralnymi, o bogatej paletce barwnej.

Nad powstaniem kolekcji pracuje zespół specjalistów. Formy powstają w pracowni uznanej artystki plastyka - Janiny Bany-Kozłowskiej, a projekty dekoracji w Dziale Wzornictwa pod kierunkiem Danuty Amborskiej. Wysoka klasa artystyczna jest wynikiem ręcznego wykonywania wyrobów na każdym etapie produkcji.

Odwiedzając Zakłady Ceramiczne „Bolesławiec” można zwiedzić linię produkcyjną i prześledzić proces powstawania wyrobów z bolesławieckiej

kamionki, od momentu formowania, poprzez zdobienie, szkliwienie po wypał.

Ponadto przy Zakładach działa sklep firmowy, którego oferta obejmuje ponad tysiąc wzorów: zestawy śniadaniowe, obiadowe, czy komplety kawowe oraz ceramikę kuchenną i gospodarczą: pojemniki, garnki, beczki

czy rondle. W ofercie znajdują się również: sztuce z ceramicznymi uchwytami, świeczniki, serwetniki, wazony oraz dekoracje świąteczne: bombki, jajka czy figurki. Do seryjnej produkcji włączono także ozdobne akcesoria łazienkowe.

Zestaw śniadaniowy, projekt J. Bany-Kozłowska

Zakłady Ceramiczne „BOLESŁAWIEC” Sp. z o.o.

ul. T. Kościuszki 11, 59-700 Bolesławiec

tel.: +48 75 732 36 51

bol_cer@e.pl

www.ceramicboleslawiec.com.pl

www.garnkiceramiczne.com.pl

Godziny otwarcia - sklep firmowy:

poniedziałek - piątek: 7.00 - 17.00

sobota: 7.00 - 16.00, niedziela: 9.00 - 16.00

GLASSTUDIO BOROWSKI W TOMASZOWIE BOLESŁAWIECKIM

Proces formowania szkła

Glasstudio Borowski jest obecnie jedną z najprężniej działających hut szkła artystycznego i unikatowego nie tylko w regionie, ale w całej Europie. Powstają tu prace we wszystkich znanych technikach gorącej i zimnej obróbki szkła, co pozwala artystom realizować swoje wizje i nowe, eksperymentalne projekty.

Firma powstała w 1990 r. z inicjatywy światowej sławy artysty szkła Stanisława Borowskiego, który działa tu wraz z dwoma starszymi synami: Pawłem i Wiktorem. Senior rodu - Stanisław pracę zawodową rozpoczął w Hucie Szkła w Krośnie, gdzie poznał techniki projektowania i produkcji szkła. W latach 1970-1974 współ-

pracował z Państwową Wyższą Szkołą Sztuk Plastycznych (obecnie Akademia Sztuk Pięknych) we Wrocławiu, a od 1975 r. rozpoczął niezależną działalność artystyczną. Z czasem z niewielkiego warsztatu, rodzinna firma przekształciła się w jedną z najbardziej rozpoznawalnych artystycznych wytwórni szkła. Za swoją działalność artystyczną Stanisław Borowski otrzymał wiele prestiżowych wyróżnień: Grand Prix Międzynarodowej Wystawy Szkła Galerii Habatat w USA, medal Gloria Artis nadawany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz tytuł doktora honoris causa Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu.

Szkła Borowskich są cenione przez nabywców i kolekcjonerów na całym świecie. Za każdym obiektem kryje się skomplikowany proces manufaktury, dawny, tradycyjny wyrafinowany kunszt szklarski, który obecnie kultywuje niewielu rzemieślników i pracowni.

Unikatowe dzieła, które tworzą Stanisław i jego synowie, znajdują się w wielu prestiżowych galeriach, muzeach i prywatnych kolekcjach, m.in. w Corning Museum of Glass w Nowym Jorku, Glasmuseum we Frauenau i Rheinbach, Badisches Landmuseum w Karlsruhe, Musée des Arts Décoratifs w Paryżu, Muzeum Narodowym we Wrocławiu oraz Muzeum Karkonoskim w Jeleniej Górze.

Barwne kolekcje Borowskich można nabyć w sklepach i w autorskich galeriach na całym świecie oraz w Tomaszowie Bolesławieckim, gdzie oprócz zakupów można również zwiedzić hutę i zapoznać się z tajnikami obróbki szkła.

„Murphy” - figurka z serii „Safari”

Glasstudio Borowski

Tomaszów Bolesławiecki 87, 59-720 Raciborowice Górne

tel.: +48 75 738 94 32

borowski_glass@poczta.onet.pl

[www. borowski-glas.de](http://www.borowski-glas.de)

Godziny otwarcia:

poniedziałek - wtorek, czwartek - sobota: 9.00 - 15.00

środa: 9.00 - 13.00

MUZEUM ŁUŻYCKIE W ZGORZELCU

Siedziba Muzeum Łużyckiego

Muzeum Łużyckie w Zgorzelcu powstało w czerwcu 2007 r., jako instytucja zajmująca się dokumentowaniem dziejów Górnych Łużyc oraz gromadzeniem zbiorów związanych z regionem i ochroną dziedzictwa kulturowego. Choć pomysł utworzenia w Zgorzelcu muzeum rozważano od czasów zakończenia wojny, to projekt udało się zrealizować dopiero po latach, dzięki działaniom stowarzyszenia „Euroopera”, wspomaganego przez przedstawicieli środowisk naukowych oraz muzealników, zwłaszcza przez ówczesnego dyrektora Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze, Stanisława

Firszta. Również władze samorządowe wsparły tę inicjatywę i w 2003 r. przekazały na siedzibę planowanej instytucji kamienicę przy ul. Daszyńskiego.

W zbiorach Muzeum Łużyckiego znajdują się: zabytki archeologiczne, ludowe meble i sprzęty domowe z XVIII-XIX w., kolekcja kartograficzna obejmująca mapy, plany i panoramy, a także zbiory historyczne i ikonograficzne, prezentujące bogate dzieje miasta, położonego na skrzyżowaniu najważniejszych szlaków dawnej Europy: Via Regia oraz traktu prowadzącego z Pragi do portów bałtyckich.

W latach 50. XIII w. w Zgorzelcu

osiedliło się wielu flamandzkich sukienników. Konieczna była rozbudowa miasta i utworzenie drugiego, Nowego Rynku. Wkrótce produkcja sukna rozstawiła szeroko gród nad Nysą. W latach 30. i 40. XIX w. eksportowano je do niemieckich księstw naddunajskich, południowych Włoch, Grecji, Turcji, Persji, Indii i Chin.

Od końca XVI w. do poł. XVII w. Zgorzelec był ponadto ważnym ośrodkiem produkcji kamionki. Z 1328 r. pochodzi pierwsza wzmianka o tutej-

szym „Wzgórzu Garnarzy” („Töpferberg”) znajdującym się na wschodnim brzegu Nysy. Największy kompleks pozostałości po garncarniach, łącznie z piecami wypalowymi i odpadami produkcyjnymi, pochodzącymi z okresu od XIV do XVIII w., odkryto na zachodnim brzegu Nysy, znajdującym się obecnie na terenie Görlitz.

Dzięki materiałom znajdującym się w Muzeum Łużyckim można poznać także inne zagadnienia związane z historią regionu. Wystawę stałą stanowi

Fragment wystawy stałej

rekonstrukcja wnętrza typowego dla terenu Łużyc domu przysłupowego, gdzie prezentowane są m.in. wyroby miejscowego rzemiosła: meble, różnego typu sprzęty domowe oraz naczynia

ceramiczne pokryte charakterystycznym dla regionu brązowym szkliwem. Pozostałe sale służą prezentacji wystaw czasowych.

Ekspozycja fotografii w sali wystaw czasowych

Muzeum Łużyckie w Zgorzelcu

ul. I. Daszyńskiego 15, 59-900 Zgorzelec

tel./fax: +48 75 648 24 24

muzeumluzyckie@zgorzelec.eu

muzeumluzyckie.pl

Godziny otwarcia:

poniedziałek - wtorek, czwartek - piątek: 9.00 - 16.00

środa: 10.00 - 18.00, sobota - niedziela: nieczynne

pierwsza sobota i niedziela każdego miesiąca: 12.00 - 16.00

MUZEUM REGIONALNE W LUBANIU

Muzeum Regionalne w Lubaniu powstało w 1975 r. Początkowo gromadziło materiały dotyczące osadników wojskowych zasiedlających Ziemię Zachodnie i Północne. W latach 90. XX w. rozszerzyło zakres działalności i wraz z Muzeum Osadnictwa Wojskowego zostało przekształcone w jednostkę zajmującą się dziejami regionu. Obecne zbiory muzealne dotyczą głównie historii Lubania i okolic oraz pogranicza śląsko-górnołużyckiego. Wśród eksponatów znajdują się m.in.: dokumenty związane z historią

miasta, zbiór naczyń ceramicznych znalezionych pod fundamentami budowli z XV i XVI w., kolekcja naczyń cynowych oraz zbiór obrazów miejscowych artystów. Ciekawostką stanowi kolekcja skał i minerałów pochodzących z zachodniej części Dolnego Śląska.

Podczas zwiedzania Muzeum można poznać ciekawą historię Lubania i okolic. Na przełomie XV i XVI w. miasto słynęło z browarnictwa. Tutejsze piwo podawano nawet we wrocławskiej Piwnicy Świdnickiej. Jednak

Siedziba Muzeum Regionalnego w Lubaniu

Fragment wystawy stałej

Wyroby cynowe - konew (1600 r.) i talerz (1793 r.)

największe bogactwo miastu przyniosło płóciennictwo. Cech płócienników został zawiązany w latach 70. XVI w., a w 1577 r. rada miejska zatwierdziła statut cechowy. Produkcji płócienniczej towarzyszył rozkwit handlu, dzięki któremu Lubań na przełomie XVI i XVII w. stał się znaczącym ośrodkiem miejskim. Szczyt prosperity miejscowego rzemiosła przypada na schyłek XVII w. Dla rozwoju miasta istotne znaczenie miało także jego położenie przy szlaku Via Regia. W Lubaniu mieszkali i działali bogaci kupcy między innymi: Karl Gottlob Kirchhoff, który zajmował się handlem tekstyliami. Wzniósł on tzw. „Dom pod Okrętem”, stanowiący niegdyś centrum handlu płótnem. Obecnie jest to jeden z najcenniejszych zabytków architektonicznych Lubania. Z Lubaniem związany był także Daniel Andreas Fischer - jeden z najwybitniejszych kupców działających w mieście w XVIII w.

Muzeum Regionalne w Lubaniu

Rynek - Ratusz, 59-800 Lubań

tel./fax: +48 75 722 32 13

muzeum@mr.luban.pl

muzeum-luban.pl

Godziny otwarcia:

maj - wrzesień: wtorek - piątek: 9.00 - 15.30

sobota - niedziela: 10.00 - 16.00

październik - kwiecień: wtorek - piątek: 9.00 - 15.30, sobota: 10.00 - 16.00

PLACÓWKA HISTORYCZNO-MUZEALNA WE LWÓWKU ŚLĄSKIM

Ratusz we Lwówku Śląskim

Placówka Historyczno - Muzealna działa w strukturze Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej we Lwówku Śląskim. Ekspozycje stałe i czasowe prezentowane są we wnętrzach okazałego ratusza miejskiego, którego budowę kierował jeden z najznakomitszych architektów renesansu w tej części Europy - Wendel Rosskopf. W głównej sali wystawowej wyeksponowano kolekcję przybliżającą dzieje kulturalne i bogatą historię miasta, które otrzymało prawa miejskie już w 1217 r. Miejscowość rozwijała się prężnie m.in. dzięki istnieniu kopalni złota. Wkrót-

ce Lwówek uzyskał inne przywileje, w tym prawo do warzenia piwa, które stało się sławne także poza Dolnym Śląskiem i cieszyło się niesłabnącym uznaniem przez kolejne wieki.

W 2. połowie XVIII w., na bazie wielowiekowej tradycji, w miejscu dawnego zamku książęcego, założono miejski browar. Pod koniec XVIII w. był on największym obiektem produkcyjnym w mieście, a 20 lat później jego wydajność wynosiła ponad 2000 ahteli (prawie 7500 litrów) piwa rocznie. Zakład zarządzany był początkowo przez bractwo, składające się

z najbardziej wpływowych mieszczan. W 1871 r. kupił go Julius von Hohberg i w rękach tego rodu pozostał aż do II wojny światowej, stając się jednym z najbardziej cenionych browarów śląskich. Piwowarstwu poświęcona jest znaczna część ekspozycji, prezentowanej w lwóweckim ratuszu, na której zobaczyć można m.in. butelki i beczki z lokalnego browaru oraz kufle do piwa.

We Lwówku rozwijało się także sukiennictwo i tkactwo. W XVI w., jak

twierdzą kronikarze, większość spośród 8000 mieszkańców utrzymywała się z produkcji sukna, a w mieście działało aż 450 warsztatów sukienniczych, tkackich i farbiarskich. We Lwówku funkcjonowały także zakłady trudniące się wydobywaniem i obróbką kamienia. Nawiązując do dawnych tradycji w miejscowym ratuszu regularnie prezentowane są wystawy kamieni szlacheńskich i półszlacheńskich, pochodzących z regionu.

Wnętrze lwóweckiego ratusza

Fragment ekspozycji związanej z browarnictwem

Placówka Historyczno-Muzealna we Lwówku Śląskim

Plac Wolności 1 - Ratusz, 59-600 Lwówek Śląski

tel.: +48 75 647 78 96

biblioteka@lwowekslaski.pl

www.biblioteka.lwowekslaski.pl

Godziny otwarcia:

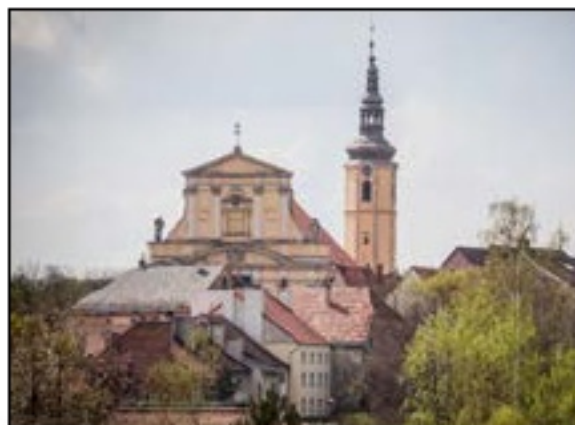
wtorek - sobota: 9.00 - 17.00

Możliwość zwiedzania w niedzielę po uprzedniej rezerwacji

MUZEUM KARGULA I PAWLAKA W LUBOMIERZU

Dom Płocienników - siedziba Muzeum

Panorama Lubomierza

Lubomierz to malownicza miejscowość z zachowanym dawnym układem zabudowy. Największy wpływ na charakter miasta miało ufundowanie klasztoru sióstr benedyktynek i przekazanie im w lenno okolicznych terenów. W konsekwencji osada, posiadająca od 1291 r. prawa miejskie, stanowiła własność i główne źródło dochodów klasztoru aż do jego kasaty w 1810 r. Zdarzenia te upamiętnia najcenniejszy w mieście zabytek - monumentalny zespół klasztorny, w którego skład wchodzi jedna z barokowych pereł Śląska - kościół pw. św. Maternusa.

Po II wojnie światowej Lubomierz, ze względu na unikalną urbanistykę i malownicze położenie, stał się planem zdjęciowym licznych realizacji filmowych. Fakt ten wykorzystali organizatorzy Ogólnopolskiego Festiwalu Filmów Komediodowych, który

każdego lata przyciąga wielu turystów z Polski i zagranicy. Ponadto w Lubomierzu utworzono Muzeum „Kargula i Pawlaka”, poświęcone bohaterom jednej z najpopularniejszych polskiej komedii. Na niewielkiej przestrzeni prezentowane są rekwizyty z filmu, zdjęcia z planu oraz afisze. W jednym z pomieszczeń zaaranżowano salę kinową, w której można obejrzeć fragmenty filmu „Sami Swoi”.

Muzeum mieści się w XVI-wiecznym „Domu Płocienników”, będącym świadectwem tradycji tkackich i bławatnych miasta, którego początki sięgają XII w. W okresie nowożytnym Lubomierz był jednym z większych ośrodków produkcji przędzy wełnianej w regionie. W mieście organizowano targi przędzy, a towar ten eksportowano na całą Europę. Zanim jednak surowiec trafił do odbiorcy, poddawany był

na miejscu długotrwałemu i skomplikowanemu cyklowi oczyszczania i obróbki wstępnej, a następnie przędzenia i zwijania nici. Rozskubanie, wyczesywanie i gręplowanie runa odbywało się na wolnym powietrzu przy użyciu szczotek, grzebieni i grępli. To ostatnie urządzenie było rodzajem podwójnego zgrzebla z nabitymi w skórę licznymi żelaznymi haczykami. Przędzenie odbywało się przy użyciu drewnianych,

związanych się ku górze wrzecion. Dopiero w XIX w. rozpowszechniły się napędzane pedałami kołowrotki. Uprzedzoną nić zwijano przy użyciu wijadeł i motowideł.

Kres przędzalniczej prosperity, a w konsekwencji stagnację i upadek miasta, przyniósł dopiero XIX-wieczny rozwój przemysłu odzieżowego w większych ośrodkach regionu.

Fragment ekspozycji muzealnej

Muzeum Kargula i Pawlaka w Lubomierzu

ul. Wacława Kowalskiego 1, 59-623 Lubomierz

tel.: +48 75 781 48 74, fax: +48 75 783 35 73

muzeum@sami-swoi.com.pl

www.sami-swoi.com.pl

Godziny otwarcia:

wtorek - piątek: 10.00 - 16.00

sobota - niedziela: 11.00 - 16.00

OŚRODEK KULTURY, SPORTU I TURYSTYKI WE WLENIU

Wleń to jedno z najstarszych miast na Dolnym Śląsku. Prawa miejskie uzyskał w 1. połowie XIII w., a jego lokacja powiązana była z pobliskim grodem warownym, którego ruiny są obecnie największą atrakcją turystyczną miasta. Osada prężnie rozwijała się do końca XVI w., pełniąc rolę ważnego ośrodka handlowego. Miasto posiadało prawo do handlu solą, a od 1501 r. wyłączność do organizowania targów gołębi, które stały się jego wizytówką. Pamiątką po owych targach jest, ufundowany w 1914 r., pomnik Gołębiarki, stojący na wleńskim rynku. W okresie nowożytnym, w wyniku działań wojennych miasto znacznie podupadło, w ruinę popadł także średniowieczny gród.

Dopiero w wieku XIX udało się odbudować Wleń i jego gospodarkę. Podjęto próby wprowadzenia w mieście przemysłu przędzalniczego, jednak ośrodek nie był w stanie konkurować z Jelenią Górą.

Międzynarodową renomę zyskała wleńska fabryka zegarków, założona w 1850 r. przez braci Eduarda, Wilhelma i Alberta Eppnerów. W 1856 r. Eduard Eppner, po audiencji u króla pruskiego Fryderyka Wilhelma IV, otrzymał tytuł Królewskiego Dostawcy Dworu i Nadwornego Zegarmistrza. Protekcja królewska skutkowała nie tylko wielkim prestiżem, ale także wysoką comiesięczną dotacją. W tym samym roku w fabryce zostali za-

Ratusz we Wleńiu oraz pomnik Gołębiarki

trudnieni fachowcy ze Szwajcarii, co spowodowało znaczne podniesienie jakości i dokładności mechanizmów. Obok srebrnych i złotych zegarków kieszonkowych we wleńskiej fabryce wykonywano damskie zegarki wysadzane brylantami, specjalne zegarki dla konduktorów kolejowych i pocztowych dylizansów, zegary wiszące z wahadłem oraz zegary wieżowe. Na początku lat 60. XIX w. Ministerstwo Marynarki zleciło wytwórni wykonanie dużej ilości chronometrów na wyposażenie okrętów. Wyroby z Wlenia eksportowano m.in. do Rosji, Anglii, Egiptu, USA i Brazylii, a w 1862 r. przy zakładzie utworzono dwuletnią szkołę zawodową, kształcąca w zawodzie zegarmistrzowskim.

Kres świetności nadszedł wraz z uruchomieniem pod koniec lat 60. XIX w. konkurencyjnej wytwórni w Zgorzelcu, która przyciągnęła wykwalifikowanych pracowników z Wlenia, oferując lepsze zarobki. Wobec widma krachu w latach 1868-1872, zakład przeniesiono do Srebrnej

Kościół pw. Mikołaja Biskupa we Wleń

Góry. Jedynym świadectwem zegarmistrzowskiej świetności Wlenia jest obecnie zegar na wieży ratusza, wykonany przez 17-letniego Johanna Gottlieba Beckera, absolwenta wleńskiej szkoły zegarmistrzowskiej, późniejszego pracownika fabryki Eppnerów.

Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki we Wleń

ul. Chopina 2, 59-610 Wleń

tel./fax: +48 75 713 62 68

oksit.wlen@gmail.com

www.oksit.wlen.pl

Godziny otwarcia:

poniedziałek - piątek: 8.00 - 20.00, sobota: 10.00 - 14.00

MUZEUM KARKONOSKIE W JELENIEJ GÓRZE

Fragment ekspozycji stałej - wnętrze patrycjum

Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze zostało powołane w 1888 r. przez Towarzystwo Karkonoskie. W latach 1912-1914 według projektu wrocławskiego architekta Carla Groszera (1850-1918) wzniesiono obecną siedzibę muzeum. W latach 2010-2011 przeprowadzono rozbudowę i modernizację budynku w ramach realizacji projektu „Modernizacja i rozbudowa Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze” współfinansowanego przez Unię Europejską z EFRR oraz z budżetu Samorządu Województwa Dolnośląskiego w ramach RPO dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013. Dzięki temu powstały dwie nowe wystawy stałe „Z historii

Jeleniej Góry i regionu” oraz wystawa szkła artystycznego.

Na wystawie historycznej zaprezentowano m.in. najdawniejsze dzieje regionu, ukazane przez pryzmat zabytków archeologicznych. W dalszej części ekspozycji przedstawiono okres świetności miasta w XVII-XVIII w. Jelenia Góra miała wówczas wyłączność na handel cienkim, lnianym płótnem - woalami, co spowodowało bogacenie się warstwy kupieckiej i umożliwiło odbudowę miasta zniszczonego w czasie wojny trzydziestoletniej w latach 1618-1648. W części ekspozycji zaaranżowano wnętrze XVIII-wiecznej kamienicy mieszczącej, wzorując się na mieszkaniu

kupca jeleniogórskiego – Daniela Buchsa. Na wystawie historycznej zaprezentowano również zabytki XVIII-wiecznej sztuki sakralnej: unikatowy drewniany model ewangelickiego kościoła Łaski z 1709 r. oraz rzeźby związane z warsztatem Tomasa Weissfelda. Dalsza część ekspozycji prezentuje rozwój Jeleniej Góry od poł. XIX w. po czasy najnowsze. Wiele uwagi poświęcono dawnej i współczesnej kulturze ludowej, z którą można zapoznać się zwiedzając chatę wiejską wybudowaną w 1914 r., wyposażoną m.in. w przedmioty codziennego użytku i obrazy na szkle. Na szczególną uwagę zasługują drewniane,

XVIII-wieczne meble zdobione polichromią z motywami architektonicznymi i pejzażowymi oraz malarską imitacją formowania.

Wśród wielu różnych wyrobów rzemieślniczych zasługuje na uwagę charakterystyczna dla Karkonoszy produkcja szklarska, ukazana na wystawie stałej szkła artystycznego. Przybyli na te tereny Walonowie odkryli tu złoża piasku kwarcowego służącego do wytopu masy szklanej i założyli pierwsze huty. Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze posiada w swoich zbiorach kolekcję wyrobów ze szkła liczącą około 7000 eksponatów. Na wystawie w porządku chronologicznych prześledzić

Puchar zaręczynowy, huta hr. Schaffgotscha, Szklarska Poręba, ok. 1880-1885

Szklanica, Huta Josephine, Szklarska Poręba, 1845 r.

można historię i rozwój rzemiosła szklarskiego na Śląsku i w Europie. Poczynając od obiektów z epoki baroku, poprzez style historyczne, biedermeier oraz secesję i art déco, na galerii

szkła współczesnego kończąc. Ekspozycję uzupełniają pokazy i prezentacje multimedialne ukazujące m.in. proces produkcji szklarskiej.

Wystawa stała szkła artystycznego

Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze

ul. Jana Matejki 28, 58-500 Jelenia Góra

tel./fax: +48 75 75 234 65

sekretariat@muzeumkarkonoskie.pl

www.muzeumkarkonoskie.pl

Godziny otwarcia:

wtorek - piątek: 9.00 - 16.00

sobota - niedziela: 9.00 - 17.00

DOM TRADYCJI MIASTA KOWARY

Dom Tradycji Miasta Kowary

Stowarzyszenie Miłośników Kowar powstało w 1993 r., a cztery lata później otrzymało siedzibę w budynku zwanym Domem Tradycji.

SMK prowadzi różnorodną działalność kulturalną, gromadzi materiały związane z historią miasta, a także zajmuje się ochroną zabytków. W dziedzinie ochrony zabytków Stowarzyszenie otacza opieką kamienny obelisk wskazujący kierunek Kowary - Kamienna Góra. Od 1993 r. współorganizuje coroczne święta: „Barbórkę” dla kowarskich górników rud uranu, „Majówki artystyczne”, „Kowarskie lato”, „Dni Kowar” oraz realizuje własny projekt

współfinansowany przez UE - „Legendy Euroregionu Nysa”. Działania te nawiązują do tradycji regionu, promują okoliczne rzemiosła oraz działalność różnych gałęzi przemysłu, w tym górnictwo, z którego Kowary słyną od wieków.

W Domu Tradycji znajdują się cztery sale wystawiennicze: dwie przeznaczone na stałe ekspozycje oraz dwie przeznaczone na wystawy czasowe. Na parterze prezentowana jest wystawa stała „Kowary na starej widokówce”, na piętrze udostępniono zwiedzającym część kolekcji „Górnictwo Kowarskie”. Pozostała część zbiorów

prezentowana jest od 2013 r. w Sali Tradycji Miasta.

Ekspozycja poświęcona jest tradycjom związanym z pozyskiwaniem rud żelaza, z których od wieków słyną Kowary. Wydobycie zapoczątkowano jeszcze za panowania księcia Bolesława Kędzierzawego, który 10 lat po odkryciu rud na zboczu góry Rudnik wydał przywilej, dając początek tradycjom górniczym w regionie. W kolejnych latach w mieście powstały kuźnie i zakłady metalurgiczne, a w końcu XVI w. Kowary stały się znaczącym ośrodkiem produkcji broni palnej.

Ważną datą był rok 1927, kiedy zaczęto wydobyć rudę uranu, co dało początek nowej gałęzi przemysłu wydobywczego. Kowarski uran sprzedawano do 1939 r. do Oranienburga oraz Hamburga. Po 1945 r. wznowiono wydobywanie rud uranu, jednak było ono utajnione. Uran w latach 40. i 50. XX w. pozyskiwano na potrzeby radzieckiej atomistyki. Potwierdza to tajna radziecka mapa geologiczna wska-

zująca granitową intruzję obszaru Rudaw Janowickich i Karkonoszy (Mniszków - Kowary - Karpacz) narysowana na jedwabiu z 1953 r., będąca najciekawszym eksponatem na wystawie.

Wystawa została przygotowana w ramach polsko-czeskiego projektu współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego UE pod nazwą „Podziemne Karkonosze”. Z inicjatywy Stowarzyszenia, za przygotowanie wystawy, jej autor Franciszek Gawor, otrzymał tytuł „Honorowego Obywatela Miasta Kowary”.

W Domu Tradycji znajduje się również cenny, zabytkowy wiedeński fortepian z 1870 r.

W 2013 r. z okazji jubileuszu 20-lecia działalności SMK zostało uhonorowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego odznaką „Zasłużony dla Kultury Polskiej”. Stowarzyszenie kontynuuje dawne kontakty ze Stowarzyszeniem z Schönau-Berzdorf z Niemiec oraz współpracuje z czeskimi miastami Zecler i Vrchlabí.

Dom Tradycji Miasta Kowary

ul. Górnicza 1, 58-530 Kowary

tel.: +48 695 180 910

smk@smk-kowary.pl

www.smk-kowary.pl

Godziny otwarcia:

lipiec - sierpień: poniedziałek - niedziela: 11.00 - 15.00

listopad - maj: wtorek, czwartek, sobota: 11.00 - 15.00

MUZEUM SPORTU I TURYSTYKI W KARPACZU

Siedziba Muzeum Sportu i Turystyki w Karpaczu

Muzeum Sportu i Turystyki w Karpaczu gromadzi eksponaty, dokumenty i wszelkie pamiątki związane z rozwojem sportu, turystyki i ochroną przyrody. Wystawa stała obejmuje trzy działy: „Geneza i rozwój turystyki w Karkonoszach”, „Rozwój sportów zimowych” oraz „Ochrona przyrody”.

W pierwszym dziale prezentowane są eksponaty i fotogramy dokumentujące najważniejsze przejawy działalności gospodarczej, ułatwiającej „okielznanie” przyrody gór: pracę

drwali, hutników, górników, działalność pasterzy i zielarzy. Wymienione rzemiosła i zawody stanowią podstawę gospodarki na terenach górskich, a jednocześnie przyczyniły się do rozwoju turystyki w tym regionie. Na ekspozycji pokazano również dawne ryciny i oryginalny sprzęt dokumentujący różne sposoby podróżowania turystów po Karkonoszach w XIX w., m.in. lektyki. W kolejnych salach prezentowana jest wystawa „Rozwój sportów zimowych”. Karkonosze są regionem,

w którym rozwinęły się różne dyscypliny zimowe m.in. saneczkarstwo. Zgromadzone eksponaty pozwalają prześledzić rozwój i zmiany konstrukcyjne w budowie sprzętu sportowego. Pokazano tu liczne egzemplarze dawnych nart, karpli, sanek i bobslejów, powstałe najczęściej w zakładach rzemieślniczych położonych na terenie Karkonoszy. Na wystawie prezentowane są także trofea sportowe wybitnych zawodników oraz dokumenty

i pamiątki związane z osiągnięciami polskich sportowców.

Dopełnieniem ekspozycji jest wystawa zatytułowana „Ochrona przyrody”. Zaprezentowane eksponaty i barwne fotografie pokazują środowisko przyrodnicze Karkonoszy.

Obok wystaw stałych w Muzeum Sportu i Turystyki prezentowane są również ekspozycje czasowe, związane tematycznie z profilem działalności muzeum.

Fragment ekspozycji stałej związanej ze sportami zimowymi

Muzeum Sportu i Turystyki w Karpaczu

ul. M. Kopernika 2, 58-540 Karpacz

tel.: +48 75 76 19 652

muzeumsportu@dolnyslask.pl

www.muzeumsportu.org

Godziny otwarcia:

wtorek - niedziela: 9.00 - 17.00

HUTA JULIA W PIECHOWICACH

Hutnik - topiarz

Region Karkonoszy od czasów średniowiecza znany jest z produkcji szklarskiej. Jest to związane z dostępnością piasku kwarcowego służącego do jego produkcji oraz drewna opałowego i wody.

Tradycje szklarskie regionu kontynuuje obecnie Huta Julia w Piechowicach koło Szklarskiej Poręby, która działa od 1866 r. W tym czasie powstał tu pierwszy zakład zdobienia szkła, specjalizujący się w obróbce elementów żyrandoli i wytwarzaniu lusterek kryształowych. W roku 1889 ukończono budowę huty Fritza Heckerta, która w 1923 r. połączyła się ze słynną hutą Josephine w Szklarskiej Porębie oraz

zakładami w Sobieszowie, zawiązując spółkę akcyjną pod wspólną nazwą handlową Josephine. Obecna, polska nazwę firma uzyskała w 1958 r.

Od prawie 150 lat w piechowickiej hucie wytwarzane są szkła kryształowe, które stały się rozpoznawalne na całym świecie. Powstające tu wspólnie wyroby cieszą się uznaniem zarówno wśród zwolenników tradycji, prostej elegancji, jak i nowoczesnego designu.

Zwiedzając hutę Julia położoną po polskiej stronie Karkonoszy można zapoznać się z procesem powstawania szkła kryształowego oraz przyrządzić się z bliska wydmuchiwać i zdobieniu

naczyń. W proces powstania każdego naczynia kryształowego zaangażowanych jest aż 70 specjalistów.

W hucie prowadzone są warsztaty dla młodzieży i dorosłych oraz realizowany jest specjalny program dla dzieci w Mini Hucie. Podczas zajęć można stanąć bezpośrednio przy stanowiskach pracy, poczuć, jak wysoką temperaturę osiąga piec hutniczy. Na

ścieżce edukacyjnej znajdują się stanowiska, na których pokazano poszczególne etapy powstawania naczynia ze szkła kryształowego: od kształtowania formy przez hutnika przez znakowanie, zdobników i szlifierzy po kontrolę ostateczną, której dokonuje wprawne oko ludzkie. Przy hucie znajdują się dwa sklepy firmowe oraz unikatowa Kryształowa Kawiarnia.

Warsztaty dla dzieci

Wyroby z Huty Julia

Huta Julia w Piechowicach k. Szklarskiej Poręby

ul. Żymierskiego 73, 58-573 Piechowice

tel.: +48 75 761 24 13 / 14, fax: +48 75 761 24 16

turystyka@hutajulia.com

www.hutajulia.com

Godziny otwarcia:

sklep firmowy:

poniedziałek - piątek: 9.00 - 18.00

sobota - niedziela: 9.00 - 17.00

zwiedzanie, warsztaty dla dzieci:

poniedziałek - piątek: 9.30 - 17.00 (ostatnie wejście)

sobota - niedziela: 9.00 - 17.00 (ostatnie wejście)

warsztaty dla młodzieży i dorosłych:

poniedziałek - piątek: 10.00, 11.30, 13.00, 14.30

LEŚNA HUTA W SZKLARSKIEJ PORĘBIE

Sklep ze szklanymi wyrobami przy Leśnej Hucie

Leśna Huta powstała w Szklarskiej Porębie w 1989 r. i początkowo zajmowała się wytwarzaniem i szlifowaniem szkła gospodarczego. Założyciel firmy, Henryk Łubkowski, postanowił wykorzystać wieloletnie doświadczenie zdobyte w Hucie Szkla Kryształowego „Julia” i stworzyć prywatną firmę kontynuującą wielowiekowe tradycje hutnicze kulturowane w regionie od XIV w. W hucie powstają niepowtarzalne formy oraz naczynia o charakterystycznym wzornictwie. Pierwszymi wyrobami były kufle do piwa,

z biegiem czasu asortyment został poszerzony o wazony, świeczniki, misy oraz drobną galanterię szklaną. Dzięki temu, że barwione w masie szkło jest formowane ręcznie, wiele produktów posiada niepowtarzalny, unikalny charakter.

Zakład, położony u stóp Karkonoszy, udostępniono także do zwiedzania turystom. Na miejscu można obejrzeć tradycyjne pokazy wydmuchiwania i ręcznego formowania szkła przygotowane przez doświadczonych mistrzów hutnictwa. Jest to niepowta-

Przykład współczesnej produkcji huty

rzalne widowisko z udziałem światła, koloru i masy szklanej. W hucie używa się dawnych narzędzi i form kuglerskich, dzięki czemu produkowane tutaj przedmioty zyskują dodatkowy walor tradycyjnej, rzemieślniczej perfekcji.

Przy hucie znajduje się sklep firmowy, w którym prezentowany jest cały produkowany asortyment. Tuż przy Leśnej Hucie znajduje się także Karczma Hutnika.

Ręczne formowanie szkła

Leśna Huta w Szklarskiej Porębie

ul. Kołłątaja 2, 58-580 Szklarska Poręba

tel.: +48 75 717 23 03

lesnahuta1@wp.pl

www.lesnahuta.pl

Godziny otwarcia:

poniedziałek - sobota: 10.00 - 18.00

niedziela: 10.00 - 15.00

KARKONOSKIE CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNEJ W SZKLARSKIEJ PORĘBIE

Siedziba Centrum Edukacji Ekologicznej

Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej jest placówką Karkonoskiego Parku Narodowego, koordynującą zadania Parku w zakresie edukacji ekologicznej. Nadrzędnym celem KCEE jest przedstawienie w atrakcyjny sposób unikatowej przyrody Karkonoszy oraz różnych aspektów wpływu człowieka na góry i jego działalności, także rzemieślniczej, na tym obszarze.

Celom tym służy prezentacja ekspozycji zatytułowanej „Wirtualne Karkonosze” ukazującej najcenniejsze przyrodniczo i najpiękniejsze krajobrazowo partie gór, elementy rzeźby polodowcowej oraz świat roślin i zwierząt. Dzięki interaktywnej prezentacji multimedialnej można m.in. zajrzeć

do wnętrza Kotła Małego Stawu, podziwiać piękno karkonoskich skałek i widoki z najwyższych szczytów, przenieść się do arktycznej tundry na wierzchołku Karkonoszy, obejrzeć polodowcowy Wielki Staw, rozległe skalne rumowiska na Czarnym Grzbiecie oraz poznać ponad 100 wyjątkowych gatunków roślin i zwierząt Karkonoszy. Pokazy filmów, diaporam i różnego rodzaju prezentacje odbywają się w komfortowej sali projekcyjnej. Komentarz do wystawy przygotowano w czterech wersjach językowych: polskiej, czeskiej, niemieckiej

Warsztaty edukacyjne

i angielskiej.

Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej prowadzi także zajęcia w ramach programów edukacyjnych: „Nasze Karkonosze”, „Karkonoska zima”, „Z wizytą u Karkonosza” oraz „Kolorowe Karkonosze”. W czasie różnego typu zajęć i warsztatów można m.in. nauczyć się rozróżniać poszczególne gatunki drzew oraz poznać zastosowanie tego materiału w produkcji rzemieślniczej, sztukach plastycznych, przetwórstwie oraz przemyśle.

Centrum posiada także salę wystaw czasowych oraz bibliotekę z czytelnią. Na miejscu można zakupić książki, mapy, foldery i inne wydawnictwa promujące Karkonosze. Wokół budynku KCEE została przygotowana ścieżka edukacyjna dostosowana dla osób niepełnosprawnych.

Makieta dotykowa w sali map

**Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej
w Szklarskiej Porębie**

ul. Okrzei 28, 58-580 Szklarska Poręba

tel.: +48 75 717 21 24

sekretariat@kpnmab.pl

www.kpnmab.pl

Godziny otwarcia:

maj - wrzesień: poniedziałek - niedziela: 9.00 - 17.00,
styczeń, kwiecień, październik: poniedziałek - niedziela: 9.00 - 16.00
grudzień: poniedziałek - niedziela: 9.00 - 15.00
listopad: nieczynne

HUTA SZKŁA NOVOSAD & SYN W HARRACHOVIE

Huta Szkła Novosad & Syn

Huta Szkła i Mini Browar Novosad & Syn działa od 1993 r. w Novém Světle (dzielnica Harrachova) i mieści się w zabytkowym obiekcie powstałym w latach 1711-1712. Zwiedzający mają możliwość obejrzenia całego cyklu produkcyjnego szkła, m.in. mogą zobaczyć ręczną obróbkę w zasilanej turbiną wodną szlifierni, powstałej w 1895 r. Szlifiernia ta jest zabytkiem techniki, wpisanym na listę UNESCO.

W domu mistrzów szklarskich, wybudowanym w 1737 r., mieści się Muzeum Szkła. Prezentowane są tu eksponaty, dokumentujące historię i współczesne dzieje huty, m.in. stare fotografie, narzędzia używane do obróbki, a przede wszystkim szklane wyroby, ukazujące rozwój produkcji harrachowskiego szkła pod względem technologicznym i zdobniczym.

Na terenie huty znajduje się sklep ze szkłem, mini browar, restauracja i baseny do kąpieli w piwie.

Rozwój hutnictwa szkła w Karkonoszach nastąpił w 2. poł. XVI w., kiedy w zachodniej części gór zaczęli się osiedlać mistrzowie szklarscy z Saksonii. Górska kraina dostarczała temu rzemiosłu wszystkie podstawowe surowce. Należało do nich drewno, używane do opału w piecach, wyrabiania narzędzi i urządzeń szklarskich, budowania siedzib dla ludzi, pozyskiwania

Ręczne formowanie szkła

potażu z popiołu drzewnego (podstawowego topnika). Innym surowcem była woda, wykorzystywana do napędu młynów i młynów. Kwarec był prażony i rozkruszany w młynach – w ten sposób zamieniano go na piasek. Potasowe, ewentualnie wapniowe surowce mineralne, używane były jako topniki.

Huta szkła w Novém Světle założona była w jilemnickiej posiadłości rodu Harrachów. Kontynuowała ona tradycję i produkcję huty w Rýžo-

višti, która została zamknięta. Pierwszym mistrzem szklarskim był Elias Müller. Przystosował on produkcję do wyrabiania barokowego kryształu – założył i zorganizował szlifiernię oraz zatrudnił grawerów, malarzy, pozłotników. Od roku 1764 firmę przejął w posiadanie ród hrabiowski. Produkowano przeważnie szkło użytkowe i wiszące kryształowe żyrandole. Półprodukty rozprowadzano do zakładów rafineryjnych w północnych Czechach i na Śląsku.

Przykłady współczesnej produkcji huty

Na przełomie XVIII i XIX w. produkcję w hutach zaczęto udoskonalać. W 1. poł. XIX w. w Harrachovie produkowano głównie szkło kryształowe, szkło dekorowane wtopionymi pastami ceramicznymi, masy szklane, zdobione barwnymi kompozycjami, wykorzystywane do wykonywania szklanych tafli płaskich lub wklęsłych, kryształ ołowiowy, używany w produkcji szkielec optycznych, szkło nitkowane czy tzw. szkło mrożone o spękanej powierzchni. Obok luksusowych wyrobów (w stylu biedermeier czy rokoko), poszukiwanych na europejskich i amerykańskich rynkach, nadal produkowano szkło użytkowe, szyby okienne, perełki i kolorowe laseczki do wyrabiania biżuterii oraz zawieszki do żyrandoli. W połowie XIX w. huta zatrudniała ok. 250 pracowników. W 2. poł. XIX w. bezpośrednio ogrzewanie drewnem zastąpiono metodą polegającą na gazowaniu drewna, a w końcu zaczęto stosować węgiel. Drewniane budynki wyparte zostały przez budowle kamienne. W latach 80. XIX w. w hucie zatrudniano 500 pra-

owników, którzy pracowali przy 3 piecach, w szlifierni - na 50 stanowiskach, w 10 warsztatach grawerskich, w 22 malarniach i w warsztacie, w którym szkło się poźlacało. Produkcja nastawiona była na stylowe, luksusowe szkło (w stylach historyzujących i secesyjnym) kosztem szkła okiennego i tafli szklanych.

Na początku XX w. produkowano szkło w stylu secesji, po I wojnie światowej – w stylu art déco. Nadal kontynuowano produkcję szlifowanego kryształu. Huta przetrwała kryzys lat 30. XX w., ale w 1938 r. rodzina Harrachów zmuszona była sprzedać ją Niemcowi, Enderovi, a w roku 1946 przedsiębiorstwo poddano nacjonalizacji. Produkcję nastawiono głównie na eksportowe szkło na napoje. W 1993 r. zakład sprywatyzowano. Jego właścicielem została firma „Novosad i syn“. Produkuje się tu teraz przede wszystkim luksusowe szkło użytkowe oraz przedmioty oświetleniowe. Jest to jedna z najstarszych działających hut szkła na świecie.

Huta Szkła Novosad & Syn, Sp. z o.o. w Harrachovie

512 46 Harrachov 95

tel.: +420 733 512 956

turistik@sklarnaharrachov.cz

www.sklarnaharrachov.cz

Godziny otwarcia:

poniedziałek - niedziela: 9.00 - 16.00

EKSPOZYCJA ŠINDELKA, HARRACHOV

Budynek, w którym prezentowana jest ekspozycja

Ekspozycja pod nazwą Šindelka znajduje się w Harrachovie, w zabytkowym budynku z granitu. Nazwa wystawy pochodzi od słowa „šindele”, które oznacza gonty, czyli elementy pokrycia dachu w kształcie klinów, które były wyrabiane od początku XIX w. aż do 1934 r.

Na parterze budynku prezentowana jest ekspozycja związana z leśnictwem. Przedstawiono tu proces kształtowania lasu - począwszy od nasadzeń, przez transport pni do dalszej ich obróbki aż po kolejną odnowę lasu i opiekę nad nim.

Na piętrze budynku eksponowana jest wystawa poświęcona myślistwu, od jego początków po współczesność. Można tu zobaczyć gatunki zwierzyny łownej, broń, zapoznać się z tradycjami związanymi z polowaniem oraz motywami łowieckimi w sztuce i w życiu codziennym.

Praca w lesie była najpowszech-

niejszym źródłem utrzymania ludzi, mieszkających w górach. Pozyskiwanie na wielką skalę drewna z lasów karkonoskich związane było zarówno z rozwojem górnictwa, hutnictwa, jak i z rozwojem przemysłu szklarskiego, który miał swoje początki w XVI w. Do królewskich lasów w środkowych i wschodnich Karkonoszach zapraszani byli specjaliści - drwale z krajów alpejskich. Przywozili oni ze sobą nowinki techniczne i technologiczne: rogatki sanie do zwożenia drewna (później także siana), rakiety śnieżne do chodzenia po śniegu. W swojej pracy wykorzystywali postępowe na owe czasy metody, np. stosowali specjalne płozy do transportu drewna ze stoków gór nad brzegi rzek oraz budowali śluzy, które regulowały poziom wód. Do przechwytywania pławionego drewna służył system kanałów i specjalnych kratownic – podbieraków. Drzewa ścinano siekierami. Piły używane były tylko początkowo do dzielenia kłód na kawałki.

Pierwotnie jedynie pozyskiwano i transportowano drewno. Dalsze prace, szczególnie przy zalesianiu, postępowały bardzo wolno, ponieważ odnowę lasu zostawiano naturze. Sztuczne zalesianie pod nadzorem wyspecjalizowanych leśników upowszechniło się

w XIX w. W tym też czasie prawie zupełnie zaniechano splawiania drewna. Miało to związek z ciągle rozrastającą się siecią dobrych dróg leśnych. Przy powstawaniu tych dróg, utrzymaniu ich w dobrym stanie oraz przy regulowaniu górskich potoków, znalazło pracę wielu robotników leśnych.

Wraz ze wzrostem standardu życia w XX w. powoli zanikał szczególnie rodzaj leśnictwa - pozyskiwanie drewna przez karczowanie. Wykorzystywano je jako surowiec do ogrzewania, a potem do wytwarzania smoły i smaru. Gospodarka leśna w Karkonoszach rozwija się prężnie do dziś.

Fragment ekspozycji - zwożenie drewna na saniach z dyszlem

Ekspozycja Šindelka, Harrachov

Ekspozycja Dyrekcji KRNAP związana z leśnictwem i myślistwem

512 46 Harrachov 269

tel.: +420 481 528 310

sindelka@knap.cz

www.knap.cz

Godziny otwarcia:

wtorek - niedziela: 9.00 - 12.00, 13.00 - 17.00

MUZEUM PATRIOTÓW Z RUBIEŻY W PASEKÁCH NAD IZERĄ

Siedziba Muzeum

Muzeum Patriotów z Rubieży w Pasekách nad Izerą mieści się w budynku dawnej plebanii, w sąsiedztwie kościoła pw. św. Wacława z końca XVIII w. W Muzeum udostępniono do zwiedzania ekspozycję krajoznawczą poświęconą miejscowości i najbliższej okolicy oraz wystawę stałą poświęconą karkonoskiej szkole lutnictwa. Ponadto można tu zobaczyć w pełni wyposażony warsztat tokarski z końca XIX w. oraz uczestniczyć w pokazach tkania na krosnach i nawlekania koralików.

Rozwój tokarstwa w Pasekách nad Izerą przypada na XIX w. Powstała tu wówczas duża ilość warsztatów tokarskich. Z miękkiego i twardego drewna wyrabiane były najróżniejsze przedmioty, wykorzystywane w życiu codziennym w domu i w gospodarstwie, sprzęt

Fragment ekspozycji związanej z lutnictwem

używany w produkcji rękodzielniczej i przemyśle tekstylnym, ale również korale, paciorki na różańce, guziki, fajki, pudełka apteczne i wiele innych.

Tkactwo ma w Pasekách nad Izerą długoletnią tradycję. Prawdopodobnie już w końcu XVII w. w domach, na ręcznych krosnach, tkano płótno dla potrzeb własnych. Wielu mieszkańców handlowało płótnem, początkowo na miejscowym targu, później także na szerszą skalę, z większymi firmami. Pod koniec XIX i na początku XX w. w miejscowości powstało kilka mechanicznych tkalni, w większości z maszynami Żakarda, umożliwiającymi tkanie wzorów na adamaszkach i podobnych materiałach przeznaczonych na obrusy, ręczniki, ścierki i pościel. Zwiedzając Muzeum można zo-

baczyć proces powstawania tkaniny na dwóch krosnach z 2. poł. XIX w. - członkowym oraz dywanowym.

Od lat 60. XIX w. z Jablonca rozprzestrzenił się na tereny zachodnich i środkowych Karkonoszy nowy typ rzemiosła: cięcie i nawlekanie koralików. Umożliwiła go koniunktura jabloneckiego przemysłu biżuteryjnego. Podczas gdy cięcie szybko zastąpiły odpowiednie maszyny, to nawlekaniami koralików kobiety trudnią się do dziś. Początkowo koraliki nabierało się ze

skrzynki, zwanej „korytkiem“, na wachlarz szpilek. Potem praca została częściowo usprawniona, dzięki tzw. „maszynom na koralce“. Pedał nożny wprawiał w ruch kolistą podkładkę z blaszaną misą, napełnioną drobnymi koralikami, tzw. „szmelcem“, które same nabijały się na igły. Nitki z nawleczonymi koralikami zwijały się w wiązki i w tej postaci, jako półprodukt, oddawano je pośrednikom. Przeważnie były one eksportowane do Azji, Afryki i Ameryki, gdzie wykorzystywano je do wyszywa-

Warsztat tokarski z końca XIX w.

nia aplikacji i do wyrabiania biżuterii.

Stała ekspozycja prezentuje karkonoską szkołę lutnictwa. Unikatowa kolekcja instrumentów muzycznych obejmuje dzieła pierwszych w Pasekach twórców skrzypiec oraz ich uczniów aż po współczesnych lutników ze sławnych rodów Pilařów i Špidlenów. Znaczną część

wystawy poświęcono ojcu lutnictwa karkonostiego - Věnceslavowi Metelce, miejscowemu mędrcewi, lutnikowi i pomocnikowi nauczyciela. Metelka stał się pierwowzorem postaci kantora Čermáka w powieści K.V. Raise „Patrioci z rubieży“.

Krosna, 2. poł. XIX w.

Muzeum Patriotów z Rubieży

512 47 Paseky nad Jizerou 121

tel.: +420 481 523 609

muzeumpaseky@krap.cz

www.krap.cz

Godziny otwarcia:

wtorek - niedziela: 9.00 - 12.00, 13.00 - 16.00

PRYWATNE MUZEUM PAŃSTWA BROŻÓW WE FRANTIŠKOVIE

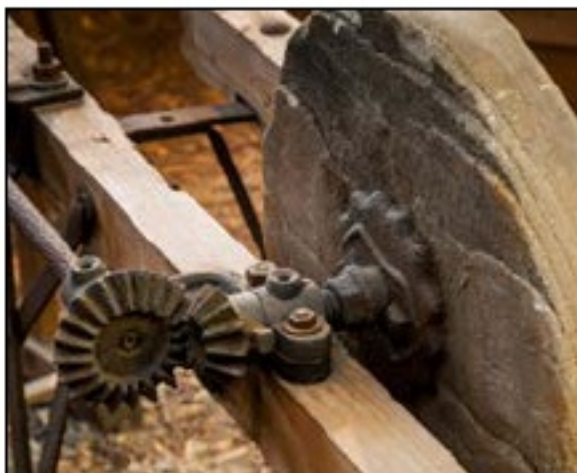
Prywatne Muzeum państwa Brożów we Františkovie zostało otwarte dla zwiedzających w lipcu 2004 r. Początkowo funkcjonowała tu tylko niewielka wystawa zabytkowego sprzętu strażackiego, który na ekspozycję wypożyczyły ochotnicze straże pożarne z okolicznych wsi. Zbiory Muzeum szybko się powiększały i już rok później otwarto kolejną salę ekspozycyjną. W 2006 r. na piętrze uruchomiono galerię, gdzie prezentowane są dzieła miejscowych artystów z różnych dziedzin sztuki. W części Muzeum zaaranżowano w peł-

ni wyposażoną starą górską wiejską izbę oraz odświętny pokój z 1. poł. XX w.

W Muzeum, oprócz wspomnianego już zabytkowego sprzętu strażackiego, eksponowane są także maszyny rolnicze oraz urządzenia i sprzęty domowe, a także narzędzia służące dawnym mieszkańcom Karkonoszy do pracy zarobkowej. W części wystawy prezentowane są także dawne stroje ludowe z różnych epok. Do najstarszych eksponatów należy pompa strażacka z roku 1903 oraz waga nierównoramienna dziesiętna z roku 1825.

Pompy strażackie prezentowane na ekspozycji

Wyroby artystyczne i rzemieślnicze eksponowane w Muzeum

Muzeum organizuje cykliczne warsztaty rzeźbienia w drewnie, a od niedawna także w metalu. Plenerowe spotkania odbywają się latem i towarzyszą im kon-

certy, spektakle teatralne, a także pokazy dawnych rzemiosł karkonoskich. Na miejscu istnieje możliwość skosztowania tradycyjnych karkonoskich potraw.

Prywatne Muzeum państwa Brożów we Františkovie

Starý Kravín o.s

Františkov 63, 512 45 Rokytnice nad Jizerou

tel.: +420 775 970 180

broza.jana@seznam.cz

www.starykravin.cz

Czynne przez cały rok,

zwiedzanie możliwe po wcześniejszym uzgodnieniu

MUZEUM KRAJOZNAWCZE W VYSOKÉM NAD IZERĄ

Stała ekspozycja Muzeum prezentuje bogatą kolekcję, dotyczącą historii Vysokého nad Izerą i okolic, a także życia kulturalnego na tych terenach, przede wszystkim zaś działalności teatru amatorskiego, posiadającego najstarsze tradycje w Czechach. Zbiory te pozwalają lepiej poznać średniowieczne i wczesnonowożytne dzieje zamków Nístějka i Navarov, nie pomijając średniowiecznego przemysłu szklarskiego, nowożytnej historii północnej części posiadłości Semily, terytorium powiatu vysockého. Wystawa przedstawia ponadto produkcję rolną i rzemieślniczą, meble i odzież z XIX i początku XX w., zwyczaję, związane z różnymi świętami, rozwój produkcji i coraz powszechniejsze używanie nart na terenach Vysokého nad Izerą w XIX w. W galerii obrazów, usytuowanej na poddaszu, prezentowane są dzieła

artystów, związanych z miejscowością oraz tych, którzy w Vysokém nad Izerą znajdują inspiracje twórcze.

Rozwój przemysłu biżuteryjnego w Jabloncu w latach 60. XIX w. spowodował, że wielu mieszkańców trudniło się chałupnictwem – cięciem i nawlekaniami koralików. Od czasu intensywnego rozwoju turystyki pod Karkonoszami w XIX w., atrakcyjnymi pamiątkami z tych terenów są figurki ducha gór – Karkonosza, wytwarzane przez mieszkańców okolicznych miejscowości. Zajęcia te stanowią ich dodatkowe, a czasami podstawowe źródło zarobków. Najpopularniejszym zajęciem było jednak wytwarzanie domowych bamboszy. Rozwijało się ono tutaj od lat 80. XIX w. Miejscowe „baczki“, niskie i wysokie, zasłynęły w całej okolicy szczególnie dzięki praktyczności i przystępnej cenie, którą uzyskano

Herb miasta z przedstawieniami symboli różnych rzemiosł, 1895 r.

Ekspozycja nart

dzięki wykorzystaniu w ich produkcji zużytych materiałów – znoszonej odzieży, głównie sukiennej i flanelowej, filcu, pilśni, starych dywanów itd. Podeszwy wykrajano i klejono z kilku warstw grubszego materiału. Wierzchy także zszywane były z kilku warstw, co powodowało, że bambosze były ciepłe

i stosunkowo mało przemakalne.

Wyrabianiem bamboszy zajmowano się jeszcze do lat 90. XX w.

Tradycyjną produkcję tekstylną dokumentują na wystawie częściowo krosna ręczne, a częściowo krosna „żakardowe” - typ urządzenia tkackiego, którym posługiwano się od połowy XIX w. dla uzyskania skomplikowanych wzorów na tkaninie. Na modelu, przedstawionym na ekspozycji, tkaczki, zatrudnione w firmie Herzfeld & Fischel na Hradsku, przyuczały się do tkania brokatów, które były znane na całym świecie. Szyto z nich przede wszystkim kościelne ornaty. Wyrób szopek bożonarodzeniowych na Vysocku prezentuje ogromna, ruchoma szopka autorstwa Jana Metelky ze Sklenařic, z lat 1878-1900. Przykładami wytwórczości stolarskiej są natomiast malowane meble, powstałe w Vysokém nad Izerą i okolicy w XVIII i XIX w. oraz narty, będące specjalnością warsztatu Antonína Bartoně - ojca i syna, którzy byli stolarzami i narciarzami.

Muzeum Krajoznawcze w Vysokém nad Izerą

512 11 Vysoké nad Jizerou

ThDr. Karla Farského čp. 130

tel.: +420 481 593 118

muzeum@vysokenadjizerou.cz

www.vysokenadjizerou.cz

Godziny otwarcia:

codziennie, oprócz poniedziałku: 8.30 - 12.00, 13.00 - 16.00

FABRYKA SZKLANYCH KORALIKÓW RAUTIS W PONIKLÉ

Cięcie szklanych koralików

Fabrykę perełek w Poniklé założył Otto Horn. Nabrał on doświadczenia w ich produkcji w Jabloncu nad Nysą. W firmie zatrudniał chałupników z Ponikli, Vítkovic, Křížlic i Roudnic. Kontynuatorem tradycji zakładu Horna jest firma Rautis S.A. powstała w Poniklé w 1995 r. Produkowane są tu charakterystyczne, tradycyjne ozdoby bożonarodzeniowe ze szklanych koralików. W pomieszczeniach dawnej fabryki Horna do dziś wyrabia się je dawnymi metodami, a tradycyjny asortyment poszerzono o nowe wyroby. Znaczna część produkcji przeznaczona jest na eksport, przede wszystkim do krajów Europy Zachodniej. Zwiedzający mogą zobaczyć pomieszczenia produkcyjne, przy zakładzie działa także sklep, w którym prezentowana jest szeroka oferta gotowych ozdób. Każdy może tu ponadto samodzielnie wybrać pojedyncze dmuchane paciorki i stworzyć własno-

Proces produkcji szklanych koralików

ręcznie świąteczną ozdobę, zarówno w domu, jak i w mieszczącej się w pobliżu firmy pracowni.

Początkowo w Poniklé wydmuchiwano szklane rurki służące jako półprodukty do wyrobu biżuterii. W latach 70. XVIII w. w pobliskim Jabloncu zaczęto tworzyć także ozdoby świąteczne z koralików. Szklane paciorki wydmuchiwało się wówczas pojedynczo, metodami domowymi, z tzw. „wolnej ręki“. Nad lampką naftową nagrzewano część szklanej rurki, do której za pomocą miecha włączano powietrze. Jeden koniec rurki był stapiany, a przez drugi wdmuchiwało się ustami powietrze i w miejscu nagrzanym powstawała perełka. Z jednej rurki wydmuchiwało ich kilka i po ostygnięciu cięto je na pojedyncze sztuki.

Pod koniec lat 70. XIX w. wynaleziono maszynkę do wydmuchiwania perełek z form, co w sposób istotny

przyspieszyło produkcję. Jeden koniec szklanej rurki trzymano nad palnikiem, na przełomie XIX i XX w. benzynowym, potem gazowym. Na drugi koniec nakładano gumowy wężyk, połączony z pompką. Na skutek obracania, szkło równomiernie się nagrzewało, a kiedy zaczynało się marszczyć, zginać i zmieniać kolor na czerwony, wkładało się je do otwartej formy. Po zamknięciu formy i naciśnięciu pedału wślizgało się do niej sprężone powietrze. Rozciągało ono rozgrzane szkło na ściany formy - z rurki wydmuchiwała się gałązka połączonych ze sobą perełek, zwana potocznie „klauze”. W zależności od wielkości i typu formy, na rurce mogło powstać jednocześnie do 36 perełek.

Cała „klauze” była potem srebrzona, pierwotnie sproszkowanym srebrem zmieszonym w wodzie z chlorkiem amonowym i lapiem lub w mieszance kleju i wylugowanych rybich łusek. Jej powierzchnia była następnie malowana. Dopiero potem rozcinano rurkę na pojedyncze perły, które, namotane w zwoje, tworzyły tzw. wiązki. Początkowo perelki używane były wyłącznie do wyrobu biżuterii. Na początku XX w. zaczęto je wykorzystywać do produkcji ozdób bożonarodzeniowych. W połowie XIX w. wydmuchiwanie perełek, typowe dla Gór Izerkich, zaczęło się rozpowszechniać w całych Karkonoszach.

Ozdoby bożonarodzeniowe

Fabryka szklanych koralików

Rautis S.A. w Poniklé

512 42 Poniklá 151

tel.: +420 483 300 036, fax: +420 483 300 260

info@rautis.cz

www.rautis.cz

e-shop: www.rautis.inshop.cz

Godziny otwarcia:

poniedziałek - piątek: 9.00, 11.00, 13.00, 15.00

sobota - niedziela: 9.00 - 15.00, wstęp co godzinę

MUZEUM RZEMIOŚL KARKONOSKICH W PONIKLÉ

Fragment ekspozycji poświęconej obróbce lnu i tkactwu

Prywatne Muzeum, należące do Państwa Pičman, znajduje się w górnej części miejscowości Poniklé, niedaleko kościoła i szkoły podstawowej, obok cmentarza. Pierwszą ekspozycję udostępniono zwiedzającym 12 grudnia 1999 r. w oryginalnej stodole o konstrukcji szachulcowej. 25 lipca 2004 r. otwarto nową część muzeum.

W Muzeum prezentowane są dawne, tradycyjne narzędzia rolnicze służące koszeniu i młóceniu zboża oraz obróbce słomy, a także różnego rodzaju sprzęty niezbędne w domu i gospodarstwie.

Szczególną uwagę poświęcono tradycyjnym rzemiosłom, którymi trudnili się od wieków mieszkańcy Poniklé: wytwarzaniu charakterystycznych ozdób świątecznych z dmuchanych paciorków, nawlekaniu koralików, obróbce lnu, szewstwu, drutowaniu, stolarstwu i ciesielstwu.

Część ekspozycji dotyczy dawnego włókiennictwa. Można tu obejrzeć próbki dawnych materiałów – zarówno służących produkcji odzieży, jak i wyrobów dekoracyjnych oraz poznać różne techniki ich wytwarzania i zdobienia.

Ponadto w Muzeum zaaranżowano kącik dziecięcy ze starymi zabawkami, miejscową gospodę i dawny salon. Po obejrzeniu wystawy można odpocząć w przyjemnej izdebce, popijając dobrą kawę.

Muzeum ściśle współpracuje z Towarzystwem Edukacyjnym Rzemiosł Artystycznych z siedzibą w Pradze, któ-

re co roku, latem, organizuje kursy pod nazwą: „Dziesięć rzemiosł”. W czasie warsztatów prowadzona jest praktyczna nauka wybranego rękodziela, np.: koronkarstwa, batiku, tkactwa, koszykarstwa i plecionkarstwa, drzeworytnictwa, kowalstwa, tworzenia rzeźb z piaskowca i innych.

Fragment ekspozycji poświęconej dawnym rzemiosłom

Muzeum Rzemiosł Karkonoskich

Jana Pičmanová

512 42 Poniklá 156

tel.: +420 481 585 262, +420 732 326 198

museum@krkonose-muzeum.cz

www.krkonose-muzeum.cz

Czynne przez cały rok,

zwiedzanie możliwe po wcześniejszym uzgodnieniu

Proponowane godziny zwiedzania: 10.00 - 14.00

MUZEUM KARKONOSKIE W JILEMNICY

Muzeum Karkonoskie w Jilemnicy

Muzeum Karkonoskie w Jilemnicy mieści się w zamku oraz należących do niego zabudowaniach - starym browarze i barokowym domu zarządców. Oprócz galerii obrazów Františka Kavána i ekspozycji prezentującej początki czeskiego narciarstwa, w Muzeum można obejrzeć także wystawę poświęconą rzemiosłom, przygotowaną w ramach programu historyczno-etnograficznego.

Miejscowość Jilemnice, założona jako centrum gospodarcze rozległych posiadłości, przez długie stulecia była najważniejszym ośrodkiem rzemieślniczym w zachodnich Karkonoszach. W 1654 r. znajdowały się tu 53 warsztaty rzemieślnicze. 100 lat później było ich 88 i liczba ta szybko wzrastała. Już

w XVI w. znakomicie rozwinięte było płóciennictwo. Szczyt jego prosperity przypada na przełom XVIII i XIX w., w okresie panowania w okolicy rodu Harrachów. Obok należącej do hrabiów manufaktury rozwijały się drobniejsze warsztaty zamożnych rodzin mieszczkańskich. Jakość miejscowej produkcji utrzymana była na światowym poziomie. Wyroby z powodzeniem konkurowały z najlepszymi produktami na dalekich europejskich rynkach. Potwierdzeniem są przykłady najdelikatniejszej na świecie przędzy lnianej z przełomu XVIII i XIX w. Ręcznie wytworzone włókno długości 296 m waży zaledwie 1 gram! Sławną tradycję tekstylną ilustrują przykłady wyrobów tkackich,

wzorniki, ręczne krosna czy narzędzia do obróbki lnu. Szczególnie cenny jest częściowo zmechanizowany warsztat tkacki, który powstał w Anglii ok. 1830 r. Stanowi on przykład przeobrażenia produkcji rękodzielniczej w mechaniczną.

W Muzeum prezentowane są także dawne miejscowe wyroby rękodzielnicze, rzeźby, wyroby z metalu, drewna i wosku. Część wystawy stanowi rzadka kolekcja skarbcza cechowego: dzbany, proporce, sztandary gildii itp. Szczególnie miejsce zajmuje zbiór 33 cechowych pasamonów i tarcz pogrzebowych z 1. poł. XIX w. uzupełniony pogrzebo-

wymi pochodniami cechowymi. Te unikatowe przykłady połączenia różnych materiałów - drewna, aksamitu i srebrnej, miejscowo złoconej blachy, stanowią największą tego rodzaju kolekcję w Republice Czeskiej.

W Muzeum prezentowana jest także ekspozycja szkła, produkowanego w południowych Czechach, ze specjalnym uwzględnieniem huty szkła w Novym Světe (obecnie dzielnica Harrachova), założona w 1712 r. przez hrabiowski ród Harrachów. Szczególnie podkreślono także miejscową produkcję nart.

Kufelek pamiątkowy

Pasamon pogrzebowy jilemnickiego cechu piekarzy i młynarzy, 1842 r.

Muzeum Karkonoskie w Jilemnicy

Zámek 75, 514 01 Jilemnice

tel./fax: +420 481 543 041

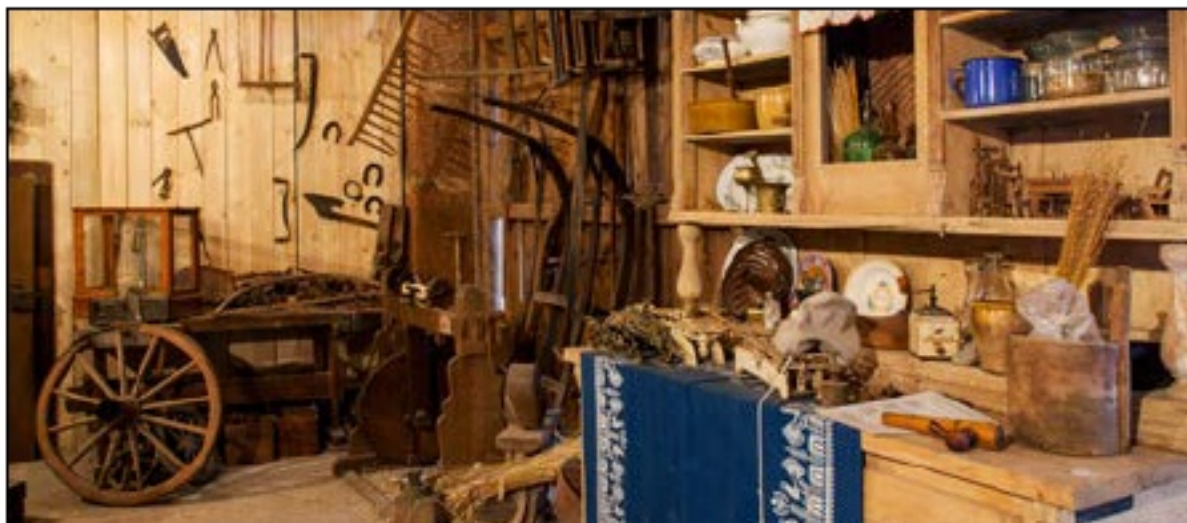
www.krnap.cz

Godziny otwarcia:

wtorek - niedziela: 8.00 - 12.00, 13.00 - 16.00,

w lipcu i sierpniu do godz. 17.00

MUZEUM TKACTWA W DOMU POD JASANEM W TRUTNOVIE-VOLETINACH

Fragmant ekspozycji związanej z dawnymi rzemiosłami

Muzeum Tkactwa w Domu pod Jasanem w Trutnovie-Voletinach mieści się w odnowionych zabudowaniach dawnego gospodarstwa wiejskiego. Ekspozyty pochodzą z prywatnych zbiorów państwa Poliaków.

Muzeum zostało otwarte w 2008 r. i początkowo działało w jednym pomieszczeniu, gdzie dziś znajduje się w pełni wyposażony zakład tkacki służący do nauki przędzenia, tkania oraz obróbki wełny i lnu. Kolejne pomieszczenia Muzeum otwarto w 2013 r. Wystawy mają charakter interaktywny, a każdy zwiedzający może własnoręcznie, na dawnych maszynach tkackich wykonać sznurek lniany, spróbować pracy na zabytkowych krosnach oraz czesania lub przędzenia owczej wełny. W dalszej części obiektu zaaranżowa-

no warsztat rzemieślniczy, w którym odbywają się kursy ludowych rzemiosł i technik artystycznych, w czasie których można samodzielnie stworzyć oryginalną pamiątkę.

W Muzeum realizowane są programy edukacyjne dla dorosłych poświęcone dawnym rzemiosłom: tkactwu, garncarstwu, wyplataniu koszyków, a także zajęcia artystyczne z zakresu wykonywania witraży, rysunku, tworzenia biżuterii, itp. Placówka organizuje także kursy re kwalifikacyjne, przygotowujące do zawodu tkacza i koszykarza oraz wiele innych. Część zajęć jest realizowana dzięki wsparciu środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Ministerstwa Edukacji.

W Muzeum prowadzone są także zajęcia dla dzieci, umożliwiające po-

Ekspozycja związana z przędzalnictwem i tkactwem

znanie tradycyjnych karkonoskich rzemiosł poprzez zabawę. Organizowane są tu również całodniowe letnie zajęcia poświęcone ludowym rzemiosłom oraz warsztaty plastyczne. Muzeum organizuje również akcje świąteczne, m.in.

z okazji Bożego Narodzenia czy Niedzieli Palmowej, a w lecie obchodzony jest tu Dzień Rzemiosł Karkonoskich.

Wokół Muzeum znajduje się ogród, służący zarówno dzieciom, jak i dorosłym jako miejsce odpoczynku.

Muzeum Tkactwa w Domu pod Jasanem w Trutnovie-Voletinách

Martina Poliaková

541 01 Trutnov - Voletiny 22

tel: +420 736275025

dumpodjasanem@seznam.cz

www.dumpodjasanem.cz

Czynne przez cały rok,

zwiedzanie możliwe po wcześniejszym uzgodnieniu.

Proponowane godziny zwiedzania: 10.00 – 14.00

EKOCENTRUM DOTEK – DOM ODNOWY TRADYCJI, EKOLOGII I KULTURY W HORNYM MARŠOVIE

Ekocentrum DOTEK to nowoczesny ośrodek kulturalno-edukacyjny, położony w zachodnich Karkonoszach, należący do stowarzyszenia SEVER. Celem jest działalność na rzecz umocnienia więzi człowieka z otaczającą go przyrodą, popularyzacja zdrowego trybu życia w zgodzie z naturą oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego Karkonoszy.

Siedzibą Ekocentrum DOTEK jest budynek byłej plebanii, której historia sięga XVI w. Współgrający z otocze-

niem i przyrodą obiekt został wyposażony w nowoczesny sprzęt. To swoiste zetknięcie przeszłości i technologii nadaje temu miejscu wyjątkowy charakter.

W zachowanych zabytkowych wnętrzach Ekocentrum DOTEK zwiedzający mają możliwość zapoznania się z wieloma tradycyjnymi karkonoskimi rzemiosłami, do których zalicza się m.in. tkactwo. Goście mogą prześledzić proces obróbki lnu - od pracy na międlicy i cierlicy, przez czesanie

Siedziba Ekocentrum DOTEK

lnu na grzebieniu, aż po pracę z wrzcionem, kołowrotkiem i krosnami. Ponadto w Ekocentrum DOTEK prezentowane są także inne, zapomniane dziś rzemiosła, m.in. drutowanie czy filcowanie.

Jedną z atrakcji jest także możliwość przygotowania potraw według starych karkonoskich receptur w dawnej kuchni. Ciekawostką jest fakt, że podczas renowacji pomieszczenia do tynku dodano sadzę z wewnętrznej części komina. Daje to nie tylko interesujący efekt wizualny, ale dzięki temu w kuchni roztacza się niepowtarzalny zapach - taki jak przed laty, kiedy kucharka przygotowywała tu dania dla marszowskiego proboszcza i jego gości.

Plebanię oraz znajdujący się obok renesansowy kościół można zwiedzać nieodpłatnie. Oprócz tego można również przespacerować się po ogrodzie, w którym rosną interesujące, archaiczne gatunki roślin, a z myślą o dzieciach

zbudowano tu plac zabaw. Po wcześniejszym uzgodnieniu w Ekocentrum można zobaczyć prezentacje na temat wybranych rzemiosł. Ponadto zwiedzający mogą też wypróbować lokalne przysmaki przygotowane w tutejszej kuchni z produktów ekologicznych. Po uprzedniej rezerwacji w Ekocentrum można również przenocować.

Ekocentrum DOTEK posiada stronę internetową i profil na facebooku, na którym można znaleźć wiele ciekawostek na temat działalności tej instytucji. Ponadto można wpisać się na listę mailingową, by regularnie otrzymywać informacje o planowanych wydarzeniach. DOTEK regularnie organizuje rozmaite przedsięwzięcia społeczno-kulturalne związane z tradycjami karkonoskimi: jarmark wiosenny z okazji Dnia Ziemi, muzyczno-teatralny Open Air Ekofestival DOTEKY, przedświąteczne spotkania przed Bożym Narodzeniem czy Mięsopestem itd.

Ekocentrum DOTEK

Horská 175, 542 26 Horní Maršov

tel.: +420 739 203 205

sever-hm@ekologickavychova.cz

www.sever.ekologickavychova.cz/zakladka DOTEK

facebook: „Ekocentrum DOTEK”

Godziny otwarcia:

poniedziałek - niedziela: 9:00 - 17:00

MUZEUM KARKONOSKIE WE VRCHLABÍ

Domy mieszczańskie z podcieniami z XVIII w. - siedziba Muzeum Karkonoskiego

Ekspozycje Muzeum poświęcone rzemiosłom prezentowane są w parterowych domkach z podcieniami, będących cennym przykładem dawnych domostw, warsztatów i sklepów, należących w XVII i XVIII w. do vrchlabskich mieszczan. Najstarszy z domków, posiadający numer 222, pochodzi z 1623 roku. Trzy budynki zrekonstruowano w końcu lat 70. XX w. Czwarły, ze szczytem z drewnianych belek, zastępuje od 2010 r. replika pierwowzoru.

Prezentowane tu ekspozycje poświęcone są historii miasta Vrchlabí,

miejscowemu rękodzielnictwu i sztuce ludowej. Znaczna część wystawy stałej dotyczy rzemiosła artystycznego, które reprezentują wyroby z karkonoskiego szkła oraz przykłady sztuki zegarmistrzowskiej, rozwijającej się w tym regionie.

W zakresie karkonoskiej sztuki ludowej szczególną uwagę poświęcono malarstwu na szkle, produkcji szopek bożonarodzeniowych, figurek Karkonosza oraz drzeworytnictwu. W części ekspozycji zaaranżowano warsztaty rzemieślnicze: stolarski, szewski, rybarski i koszykarski, wyposażone

w odpowiedni sprzęt, narzędzia i materiały.

Poza rzemiosłami powszechnymi w całej Europie, prezentowane są także wyroby charakterystyczne dla regionu karkonoskiego. Zwiedzającym udostępniono wystawę mebli, wytwarzanych w niewielkich, głównie wiejskich warsztatach w końcu XVIII i w XIX w. Charakteryzują się one bogatą dekoracją malarską, złożoną głównie z kwiatów w wazonach oraz motywów figuralnych i zwierzęcych, występujących na niebieskim, marmoryzowanym tle. Sama forma szaf, skrzyń, skrzyneczek, witrynek na misy, kołysek jest również typowa dla regionu i nawiązuje do kształtów mebli należących niegdyś do przedstawicieli wyższych sfer. Cechy te powodują, że można mówić o wykształceniu się w meblarstwie karkonoskiego stylu ludowego.

Dużo bardziej rozpowszechniona i znacząca była jednak w regionie produkcja tekstylna, szczególnie lnianstwo. Jeśli górskie pola były dobrze nawapnione, zapewniały urodzaj wysokiej jakości lnu. Technologia wyrobu płótna lnianego była dość skomplikowana i pracochłonna. Len zbierano, wrywając go z korzeniami. Suszono go i pozbawiano nasion za pomocą dzierlicy lub poprzez młócenie. Następnie zraszano go lub mocno, suszono w suszarniach, łamano lub tłuczono, by oddzielić włókna od paździerzy czyli zdrewniałej części łądy.

Figurka Karkonosza

Potem tarto go na międlicy, trzepano drewnianymi pałeczkami i przeczesywano grzebieniami z żelaznymi gwoździami, nabitymi na deseczkę. Resztę paździerzy skrobano nożem. Wyczesane włókno skręcano w zwitki. Po takim przygotowaniu, len formowany był w stożek i przymocowywany do kądzieli, gotowy do przedzenia. Włókna snuły się, skręcając w nić. Dawniej przedło się za pomocą ręcznego wrzeciona, a od XVI w. – na kołowrotku. Uprzedzone nici przewijano i skręcano, bielono lub barwiono. Przędę dostarczano tkaczowi, który tkął z niej w swym warsztacie płótno. Następnie znowu je bielono, apretowano specjalnym rodzajem skrobi i maglowano. Średniowieczna produkcja lnu

rozwinęła się w sposób naturalny, jako dodatkowa działalność w wielu gospodarstwach domowych. Na przełomie XVI i XVII w. w tutejszych, bardziej znaczących miastach i miasteczkach, istniały już cechy tkaczy. Za ich pośrednictwem, ze swych oddziałów na Śląsku, zarządzały handlem lnem zagraniczne domy towarowe Gewand-schneider, Viatis i Peller. Angażowały one w produkcję własny kapitał na zakup surowców. Nazywamy to systemem towarowym.

Miejscowym tkaczom nie było łatwo sprostać dużym zamówieniom domów towarowych. Do cechu zaczęto zatem przyjmować wiejskich majstrów. Wytwarzane przez nich grube płótno, średniego gatunku, domy towarowe

Krosno ręczne

Szafa ręcznie malowana, 1831 r.

Szopka skrzyniowa, 1874 - 1875

dostarczały na Śląsk i do Holandii w celu dalszej obróbki. Po okresie wojen śląskich i utracie Śląska przez Marię Teresę w XVIII w., sytuacja znacząco się zmieniła. Eksport półproduktów i surowców na te tereny stał się bardzo niepożądany. Czyniono wiele zabiegów, by podnieść poziom miejscowej produkcji tekstylnej tak, aby wytwarzała gotowe towary, które odnosiłyby sukces na rynku międzynarodowym; otwierano szkoły przędzalnicze i tkackie (we Vrchlabí w 1768 r.), produkcję tekstylną objęto państwowym nadzorem, zakładano komercyjne wybielarnie, magle i manufaktury lniarskie. Pojawiły się również nowe możliwości dla inwestorów krajowych. Obok bogatych rodów, zwłaszcza Harrachów, byli to zwykli ludzie, bez tytułów szla-

checkich, którzy dali początek nowej klasie społecznej – „tekstylnej burżuazji”. Nie należy jednak utożsamiać manufaktur lniarskich z pierwszymi fabrykami. Produkcja była wprawdzie finansowana i zarządzana przez jedną kancelarię, lecz odbywała się w gospodarstwach domowych. Jedynie wybielanie, maglowanie, nadrukowywanie miało charakter scentralizowany. Po likwidacji cechów w 1772 r., przedsiębiorcy mogli zlecać pracę osobom z zewnątrz, co sprzyjało dalszemu rozwojowi tkactwa w Karkonoszach.

W XVIII w. produkcja lniarska była podstawą utrzymania ponad jednej czwartej mieszkańców regionu. Dopiero w 2. poł. XIX w. w okolicach Trutnova i Vrchlabí przędzenie uprzemysłowiono. Tkanie lnu zindu-

stralizowano dopiero w l. 70. XIX w. Obok dużych zakładów, szczególnie w zachodniej części gór, funkcjonowało wiele firm, które jeszcze do II wojny światowej utrzymywały się

ze współpracy z tkaczami-chałupnikami oraz ze sprzedawania ich towarów. Produkty te, co prawda nie były tanie, ale słynęły ze znakomitej jakości.

Charakterystyczny motyw malowany na płycinach karkonoskich mebli

Muzeum Karknoskie we Vrchlábí

náměstí Míru nr 222, 224, 543 01 Vrchlábí

tel.: +420 499 456 761

his@knap.cz

www.knap.cz

Godziny otwarcia:

wtorek - niedziela: 9.00 - 12.00, 13.00 - 16.00,

czerwiec - październik do godz. 17.00